

Åström, Anna-Maria (toim.): Meikäläisiä muukalaisia. Kulttuurien kohtaaminen käytännössä. Suomen kansatieteilijöiden yhdistys Ethnos ry. Ethnos-toimite 9. Helsinki 1995, 114 s.

Maassamme asuvien etnisten ryhmien kulttuureista ja elämäntavoista on toistaiseksi vähän tietoa. Ethnos ry. ja erityisesti *Anna-Maria Åström* ovat tehneet miellyttävän kulttuuriteon toimittamalla teoksen Meikäläisiä muukalaisia.

Kirja on varsin pienimuotoinen, sisältäen se vain reilut sata sivua. Useat kirjoittajista ovat maahanmuuttotutkimuksen alkutaipaleella – osa artikkeleista on kirjoitettu tekijöidensä pro gradu -opinnäytetöistä. Tästä on sekä etua että haittaa. Ongelmana on eräänlainen kaavamaisuus; artikkeleiden alkuosat las-tataan paljolti samantyyppisillä teoreettisilla pohdinnoilla, itse empiiristen osioiden jäädes-sä pakostakin vähemmälle tilan puutteesta johtuen. Haittana voitaneen pitää myös sitä, että lähes kaikista artikkeleista puuttuu toimi-va tiivistelmä ja johtopäätösosio – lieneekö kirjoittajille tullut rimakauhu, kun pitäisi poh-tia omien tulosten merkitystä yleisemmällä empiirisellä ja teoreettisella tasolla.

Toisaalta kirjoittajien nuoruudesta on sel-vää hyötyä. Aiheet ja näkökulmat ovat tuoreita – tutkijat eivät ole pelänneet mennä lähelle tutkittaviaan. Kun on tutkittu maahanmuutta-jien ruokakulttuuria, on ihastuttu ja pyydetty myös reseptejä. Siitä vaan sambusia eli somalien piirakoita leipomaan, se varmasti on-nistuu kirjan ohjeilla.

Kirjan alkuosassa on teoreettinen tarkaste-lu. *Anna-Maria Åström* sekä *Anja Nygren* määrittelevät teoksessa käytettävät keskeiset termit eli etnisyyden, monikulttuurisuuden, akkulturaation jne. Tehtävä ei ole helppo, siinä on moni kokeneempi professorikin kom-pastellut. Åström ja Nygren pystyvät kuiten-kin luomaan artikkeleissaan toimivan kehikon myöhemmille artikkeleille. Vaikka näkökul-

ma on kansatieteellinen, on suorastaan häm-mästyttävää (sosiaalitieteilijänä) havaita, mi-ten poikkeittieteellinen sisältö etnisyydellä on. Nygrenin lähestymistavat ja omaksumat mää-rittelyt ovat sellaisenaan käypiä myös sosiaa-litieteellisissä tutkimuksissa.

Anne Alitolppa-Niitamo tarkastelee artik-kelissaan mielenkiintoista teemaa eli somalei-den integroitumisen vaikeutta. Artikkelisi-sältää paljon ns. inside-tietoa. Tällaista informaatiota ei saa muuten kuin menemällä rohkeasti yhteisön jäsenten pakeille. Tämän tutkija on tehnytkin. Artikkelin heikkoutena on sen rakenne. Alkuosassa on paljolti tuttua ja turval-lista integroitumis-teoriaa, jonka olisi voinut kuitata lyhyemmin. Tekijällä on oivallista em-piiristä materiaalia ja toisaalta erinomainen kirjoittamisen kyky. Keskittyminen itse haas-tattelutuloksiin ja niiden analysointiin olisi ol-lut hedelmällisempää. Jo tällaisenaan artikkeli antaa paljon hyödyllistä tietoa somaleiden so-siaalisesta integroitumisesta, mm. klaani-tie-tous lisääntyy huomattavasti artikkelin perus-teella (klaanien rooli on vähäinen tai ainakin vähenemässä Suomessa asuvien somaleiden keskuudessa).

Annika Forsanderin teemana on vastaanot-toyksiköissä toimivien työntekijöiden ammat-tirooli. Artikkelisi menee suoraan asiaan: For-sander haluaa selvittää vastaanottoyksiköt työpaikkoina – ja sen hän tekee ytimekkäästi. Artikkelin sivutuotteena tulee muutakin informaatiota: siitä selviää, miten vastaanottotyö alussa nähtiin ihanteellisena kutsumustyönä, mutta johon pian tuli myös arki: *"No joo, ensin mä kuvittelin, että kun mulla oli tää mielikuva näistä pakolaisleireistä, että nää on todellaki kaikki hirvittävässä hädässä, kun he tulevat hakemaan pakolaisen paikkaa Suomesta, mut sit mä oon huomannu, et asia ei kuitenkaan oo ihan ehkä näin..."*

Kirjoittajan mukaan vastaanottoyksiköissä on neljänlaisia konflikteja eli siirto-, aika-, raha- ja siisteyskonflikteja. Jaottelu on toimi-va. Tutkijan mukaan konfliktit vastaanottoyk-siköissä kertovat turvapaikanhakijoiden opi-

tusta avuttomuudesta. Eli tämän mukaan turvapaikanhaku tekee avuttomaksi. Tulos on osaltaan varmasti totta. Toisaalta jo Taylor totesi maineikkaassa tutkimuksessaan, että muuttajissa on huomattava osa ns. ajautujatyyppejä: ‘lähdetään kun muutkin menevät’. Toisin sanoen muutto tempaisee mukanaan myös lähtöalueella olevia passiivisia ihmisiä (Taylor, R. 1969: *Migration and Motivation*). Onko tällaisia ryhmiä tänne tulleissa – siinäpä haastetta jatkotutkimukselle. Forsanderin tutkimuksesta käy myös ilmi, miten vastaanotto-työ on jouduttu opettelemaan ‘kantapään kautta’. Onneksi kurssitus on jo aloitettu monellakin eri tasolla.

Marja Lähde tutki kosovon-albaaninaisten elämänhallintaa ja selviytymistä turvapaikanhakijana. Artikkelin teema on mitä mielenkiintoisin. Tekijää vaivaa sama ongelma kuin Alitolppa-Niitamoakin eli teoriaa on lastattu liikaa alkuun ja siten itse mielenkiintoisen aiheen selvittäminen jää odotettua vähäisemmäksi: 12-sivuisesta artikkelista tuloksia oli tasan puolitoista sivua. On tietysti hyvä raportoida Geneven-sopimuksen puhkikaluttu pakolais-määritelmä yhä uudelleen, mutta mieluummin jossain toisessa yhteydessä. Artikkelissa elämänhallinta on määritelty Ahvenaisen mukaan elämänkaaresta, pakolaisuustilanteesta ja kulttuurin edustamisesta koostuvaksi kokonaisuudeksi. Mielestäni ns. perinteinen elämänhallintateoreetisointi (vrt. Blomberg, Helena, 1992: *Elämänhallintaan liittyvät ongelmat sosiaalityön haasteena*) sisäisenä ja ulkoisena elämänhallintana olisi ollut toimivampi teoreettinen lähestymistapa.

Anna-Liisa Kuczynski on jakanut Turun seudulla asuvat puolalaiset kolmeen akkulturaatioryhmään eli suomalaisia piirteitä omaksuneisiin, puolalaisissa perinteissä pitäytyneisiin sekä sekakulttuurisiin. Vaikka aineisto on pieni (15 henkeä), pystyy tekijä sen puitteissa hyvin analysoimaan tutkittavaa ryhmää. Kirjan toimittajaa täytyy myös onnitella kirjoittajan (Kuczynskin) ja hänen kauttaan teeman valinnasta. Valitettavan usein siirtolaisuustut-

kimuksessa on väliinputoajaryhmiä, joita pidetään maantieteellisesti tai etnisesti niin läheisinä, että ‘heissä ei kait ole mitään mielenkiintoista’. Kuczynskin artikkelin luettuaan ei voi olla kuin eri mieltä: puolalaisilla on selvästi omat käsityksensä kasvatuksesta, uskonnosta, ruokakulttuurista, seurustelutavoista jne. Eurooppa on monikulttuurinen kehto ja Puolan erikoistapauksia; voitaneen sanoa. Kirjoittajan artikkeli on tieteellisesti tasapainoinen ja erityisesti siinä miellytti yhteenveto-osio, jossa tekijä pohtii saamiaan tuloksia monipuolisesti ja ‘sämikkäästi’.

Marit Ekne Ruudin mielenkiinnon kohteena on pakistaniilaisten ja norjalaisten kulttuuriset ilmaisumuodot. Hän tutki kahta Norjassa asuvaa perhettä ja tapoja, joilla ihmiset näkevät toisensa. Sosiaalitutkijalle artikkeli antaa monia nautittavia lukuhetkiä. Kirjoittaja aloittaa raportoimalla vierailuistaan tutkittavissa perheissä (kuinka asuu pakistanilainen/norjalainen perhe Norjassa). Tämän jälkeen hän selvittää sitä, miten ihmiset näkevät toisensa – eli millaisia ovat eri ryhmiin liittyvät stereotypiat. Ruud tuo ansiokkaasti esille kummassakin ryhmässä esiintyvät piintyneet näkemykset: ‘nuo asuvat meidän kustannuksella’ (norjalainen mielipide pakistanilaisista) ja ‘norjalaiset huutavat ja ryypäävät’ (pakistanilainen mielipide norjalaisista). Ruud esittää tutkimuksensa lopussa mielenkiintoisen näkemyksen, jonka soisi saavan myös laajempaa huomiota: hänestä stereotyyppioissa voi olla myös positiivinen lataus. Tämä edellyttää tarkkaavaisuutta kulttuurisia eroja kohtaan ja toisaalta on myös sopeuduttava toisten elämäntapoihin.

Kahdessa viimeisessä artikkelissa *Leena Hietala* selvittää indokiinalaisen (‘Nakit riisillä’) ja *Eva Costiander-Huldén* taas somalialaisen (‘Finns det griskött i memma?’) ruokakulttuurin sopeutumista Suomeen. Molemmista artikkeleista käy hyvin ilmi se, miten keskeisiä tekijöitä ruoka ja ruokatavat ovat akkulturaatioprosessissa. Samalla kirjoittajat tuovat esille ns. etnisen joustavuuden: kun

jotain ruokaa, maustetta tms. ei ole saatavilla, improvisoidaan. Toisaalta ruokakulttuuri on osa etnistä identiteettiä, joka muuttuu koko ajan. Tässä suhteessa pidempään täällä olleilla indokiinalaisilla (lähinnä vietnamilaisilla) on jo selvää sukupolvien välistä eriytymistä: kun vanhempi polvi pitäytyy omassa perinteisessä ruoassaan, popsivat nuoret sujuvasti pizzaa tai nakkeja riisillä.

Anna-Maria Åströmin toimittama kirja suo lukijalleen miellyttävän lukukokonaisuuden. Kirjoittajien teemat ovat monipuolisia, toisaalta artikkelit kestävät hyvin ns. tieteellisen läpivalaisun. En ole koskaan pitänyt pilkkujen viilaamisesta. Tässä suhteessa on pakko antaa periksi. Eräiltä osin teos on oikoluettu varsin heppoisasti ja lukija jäi joissain kohdin miettimään joidenkin lauseiden merkitystä. Erään kuvan alla lukee: ‘San Cristobalin lauantaimarkkinoilla näkee kärjistyneitä esimerkkejä valtaväestön harjoittamasta intiaaniryhmien keskinäisistä jännitteistä ja ristiriidoista’. Kielipollisesti epäselvään tekstiin liittyy kuva, missä neljä chiapas-intiaania on mitä rauhanomaisimmissa kaupapuubissa.

Ismo Söderling

Riitta Wahlström: Suvaitsevuu­teen kasvat­ta­minen. Erilaisuus on rikkautta. Opetus 2000. WSOY, Juva 1996, 168 s. + 3 liitettä.

Riitta Wahlström aloittaa kirjansa selvittämällä monikulttuurisuutta Suomessa. Saamelais­ten ja romanien taustaan ja tapoihin syvennyttään sitten kahden luvun voimin. Yhdessä luvussa pohditaan pakolaisuutta ja sen syitä. Seuraavaksi avataan yksilö- ja sosiaalipsykologian avulla keskeisiä käsitteitä tiellä suvaitsevuu­teen: ennakkoluulo, nationalismi ja rasismi. Kasvatustieteellinen osio “Suvaitsevuu­teen ohjaaminen” on kirjan selkäranka, joka oikeuttaa valitun rakenteen: toimintai­deat teoreettisten osioiden päätteeksi. Viimei-

nen sillisalaattimainen kappale kulttuurisista kuriositeeteista on hauska, muttei kovinkaan käyttökelpoinen sekavuutensa vuoksi. Liitteistä paras on osoitelista maassamme toimivista yhteisöistä, kansalaisjärjestöistä ja yrityksistä, joilla on jotakin tekemistä mm. ulkomaalaisten, eri uskontojen tai kansainvälisten järjestöjen kanssa.

Kirja on osoitettu erityisesti kasvattajille. Teoreettisesti kirja ei tuo mitään uutta näkökulmaa kasvatustieteestä tai psykologiasta suvaitsevuu­den lisäämiseksi, mutta se kokoaa olemassaolevia teorioita tukemaan sanomaansa: suvaitsevuus on välttämätöntä ihmis­lajin säilymiseksi ja siihen voidaan ja pitää kasvat­taa. Parasta kirjassa ovatkin lukuisat toimintai­deat, tehtävät ja harjoitukset, joiden toimivuus ajatusten herättäjänä on jo kokeiltu monenmoisissa yhteisöissä ja ryhmissä.

Wahlströmin toiveena on, että jokainen kasvattaja kohtaisi oman arvomaailmansa, tutkisi ja punnitsisi sen tarkoin. Vasta sen jälkeen voi odottaa kykyä kohdata erilaisuus suvaitsevasti. Arvojen tiedostaminen ja nimeäminen johtaa vähitellen toteamukseen, ettei mikään arvo ole itsestäänselvyys.

Kirjan heikkous tämän perustotuuden edessä on, ettei se suoraan nimeä ja tarkastele omia arvolähtökohtiaan. Lukijaa ei herätetä pohtimaan kristillisen humanismin arvoja ja niiden pätevyyttä länsimaiden ulkopuolella. Heikkoutena pidän myös kirjoittajan paikoit­taista sortumista yksioikoisiin, perustelematomiin päätelmiin. Jos peruskoululaisten ennak­koluuloisuus kasvaa ylemmille luokka-as­teille tultaessa, on pohdittava myös muita tekijöitä kuin opettajan vaikutusta! Tai jos pu­hutaan TV-sarjojen rasistisesta “piilo-opetus­ohjelmasta” ilman ainuttakaan esimerkkiä, tuntuu väite hurskastelulta.

Siis “Suvaitsevuu­teen kasvattaminen” on kätevä käsikirja kasvattajille käytännön tilan­teisiin, kun kaivataan ideoita ennakkoluulois­uuden vähentämiseksi ja maailmankuvan avartamiseksi.

Kajja-Leena Saari

Philippe Bernard: L'immigration. Le Monde - Editions, Collection Marabout. France 1993, 182 p.

Philippe Bernard, 36 years old, M. A in Law studies and graduate from the "Centre de Formation des Journalistes" (French School of Journalism) is actually a reporter at "Le monde" since 1993. He is specialized in the questions about immigration and integration.

The aim of the author is to give a picture of the immigration in France. In the first chapter, he gives us a historical and an economic point of view. He finishes with integration, racism and antiracism. His last chapter explains why immigration is a global phenomenon.

Immigration is not a recent phenomenon in France. Since the ancient times, France has been populated of many kinds of people. In the 19th century, during the Industrial Revolution, France needed unqualified manpower, because there weren't enough French to work in factories. The idea of a French Nation was born during the French Revolution. Jews and protestants became French citizens during the French revolution. Then, the Third Republic (1870-1939) forbade children to speak Breton or Basque at school. The aim was to unify French, with the help of the school, the army and the trade unions.

At the beginning of the 20th century, France needed again manpower from abroad. Italians, Belgians, Polish, Tchecoslovaks, North Africans and Indochinese came to France. After the WWI, France was obliged to get manpower from abroad, because 1.3 millions French died during the war. Many refugees came to France, in the 20's Russians escaping the Revolution, Armenians, Ukrainians, Eastern European Jews, Spanish, Italians, and Germans escaping fascism and nazism. In 1931, 2.7 millions of foreigners lived in France. France was the first country of immigration, compared with the population, far ahead from the USA and Canada. When for-

eigners came to work in France, French were building the Colonial Empire in North and Western Africa, and Indochina.

During the Great Depression, in the 1930's, a quota of foreigners was imposed by the law. Unemployed foreigners had to leave France. Polish, Italians and Chinese encountered xenophobia, but the North Africans didn't face this problem in the 1930's. Polish were called "Polack" and Italians "Macaroni". The clichés moved from one group to another. As the North Africans fought besides French during WWI, they were seen as patriots. Their nickname was "Sidi". Foreigners were also active resistants during WWII and the nazi occupation (Manouchian brigade, the MOI, composed of Eastern European Jews and Polish).

Between 1950 and 1974, immigration was again encouraged by the French governments. The illegal immigration was also encouraged. France needed low-wage payed manpower, who could do hard work. At this time, foreign manpower came from Algeria, Morocco, Tunisia, Portugal, the South Italia, Spain, Turkey and Yugoslavia. The foreigners came to France through the contract work system. They were supposed to work and stay temporarily in France, but not to settle there. In 1974, in France, there were as much foreigners than in 1930. After 1974, due to the oil crisis and the recession, the immigration was stopped. The immigrants got allowances to leave France and to return back home. Few did so.

The author describes the procedure of getting French nationality. It is interesting to notice that in the same family, a parent can have a foreign passport, but his or her children can have French nationality. This situation creates a lot of problems.

Since 1981, the status of foreigners has slightly changed in France. Francois Mitterrand fought for Human Rights. An official commission for the immigration was created. In 1983, a big march from Marseilles to Paris was organised by the Northern Africans of the

second generation. They called themselves “beurs” and denounced racism, discriminations and violences in police stations. In 1980’s, France saw the rise of the National Front. Its ideology accuses the immigrants to spoil the French identity. In the same time, the movement “SOS Racisme” was founded by Harlem Désir. The movement was largely supported by the socialist party. “France Plus”, another movement created in the 80’s wanted more rights for the foreigners (to vote, to candidate in elections). Unfortunately, “SOS Racisme” didn’t last. In the beginning of the 1990’s, the French government changed its policy. No more work permits were issued for the political refugees. In 1993, the “Pasqua law” was very repressive: it was difficult to get a work permit or to get married with a foreigner without suspicion.

According to the historical tradition, France has efficiently assimilated people from different backgrounds. Since the end of the 19th century, the school has always been a mean to assimilate foreigners and French from different provinces. But, still, a lot of foreigners face discrimination and are excluded from the public life because of the colour of their skin (long term unemployed, “harkis”, people from Martinique, Guadeloupe, La Réunion, New Caledonia). The last chapter of the book explains us that immigration is now a global phenomenon. Each country in Europe should think of a common immigration policy.

This book gives us a general idea about the immigration in France. The author explains the main facts. He also gives a bibliography and tries to open new doors. In France, as the immigration and the emigration aren’t prestigious, few dissertations are written at the universities. It’s more prestigious to write a dissertation about a group of foreigners in the USA than in France. The situation is the same concerning the French living abroad.

Instead, novels and movies have used the immigration as a subject. Henri Troyat, Tahar ben Jelloun, Francois Cavanna, Marina Vlady

wrote novels about their own experience. In the field of movies, Yves Boisset directed in 1975 “Dupont Lajoie” about the ordinary racism. Recently, Mathieu Kassovitz directed “La Haine” about the same subject.

L’immigration has been published in a collection which is made for a big audience. The author writes about immigration without making polemics. Such a book is needed. Prejudices still exist.

Nadine Niemelä

Heikki Luoma: Kuparitaivas. WSOY, Juva 1996, 587 s.

Ilahduttavasti yhä useammat kirjoittajat ovat löytäneet innoituksensa Suomen siirtolaisuudesta. Aiheita kyllä riittää; tarinoita on yhtä monta kuin lähtijöitäkin eli satoja tuhansia. Mutta edelleenkin meiltä puuttuu Wilhem Mobergin Maastamuuttajien kaltainen mestariteos, joka Ruotsissa on Raamatun jälkeen eniten luettu kirja.

Yksi parhaimpia viime vuosina ilmestyneistä siirtolaisromaaneista on Heikki Luoman kuvaus Michiganin suomalaisten kaivosmiesten ja heidän naistensa elämästä vuosisadan alkuvuosina. Ylihärmäläinen Kristian Koivula on jättänyt Pohjanmaan lakeudet etsiäkseen parempaa tulevaisuutta Atlantin toisella puolella. Amerikassa hänellä on ennestään sukulaisia ja tuttavuuksia. Koivula pääsee työhön kuparikaivokseen, jossa työolot ovat huonot ja onnettomuudet tavallisia. Vapaa-ajat kuluvat olutkapakassa tai suomalaisten järjestöissä. Hyvälle ja komealle viulunsoittajalle ovet avautuvat – jopa pappilaan ja sen emännän suosioon. Kaivoksessa suomalaisten johtama ammatillinen järjestäytyminen ja työnantajan vastustus johtavat lakkoihin ja verenvuodatuksiin. Kovaluontoiset pohjalaiset olivat ydinjoukkona niinkuin myöhemmissäkin Michiganin kaivoslakoissa.

Hyvänä kertojana Luoma antaa elävän kuvan amerikansuomalaisesta kaivosyhteisöstä iloineen ja suruineen: päällimmäisenä huoli jokapäiväisestä leivästä. ”Kuparitaivas” perustuu huolelliseen asiatietojen hankintaan. Myös kirjan ulkoasun ja nimen valinta on onnistunut. ”Kuparitaivasta” on verrattu Väinö Linnan Pohjantähti-trilogian keskimuaiseen teokseen, jonka lähtökohtana on yhteiskuntaluokkien välinen taistelu.

Suosittelen Heikki Luoman kolmatta kirjaa kaikille siirtolaisuudesta kiinnostuneille. Luo-

ma onkin omistanut kirjansa isoisälleen, amerikansiirtolaiselle, jonka elämä päättyi jo 26-vuotiaana. Kun kirjan päähenkilöstä löytyneet kirjoittajan isoisän piirteitä, asioiden käsittely saa syvyyttä ja henkilökohtaista koskettavuutta. Toivottavasti kirja saa vielä jatkoa, sillä Amerikkaan menneiden kohtaloissa riittää kyllä seikkailuja ja tragedioita.

Olavi Koivukangas

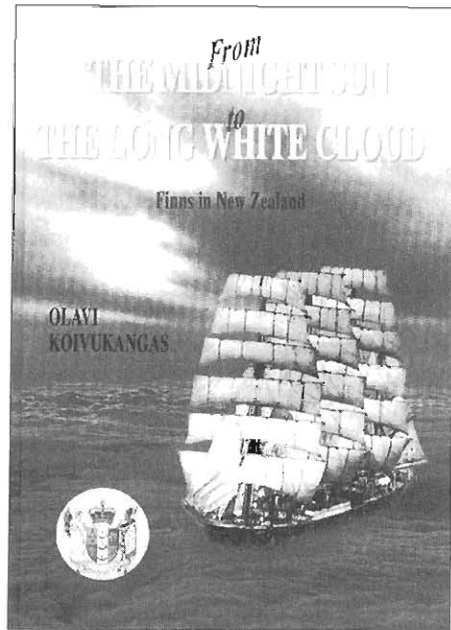
Olavi Koivukangas:

From the Midnight Sun to the Long White Cloud – Finns in New Zealand

- ★ Suomalaisten muutto Uuteen-Seelantiin on ollut omaleimainen ja ainutlaatuisen siirtolaisuuden sivuvirta.
- ★ Turkulainen H.D. Spöring purjehti tutkimusmatkailija James Cookin mukana Endeavour-laivalla eteläisellä Tyynellämerellä vuosina 1768–71. Hänen mukaansa Cook nimitti erään saaren Spöring Islandiksi.
- ★ Toisen maailmansodan aikana Uuden-Seelannin hallitus takavarikoi suomalaisen purjelaiva Pamirin, jonka miehistöstä monet jäivät maahan.
- ★ 1950-luvulla Tokoroan ja Kaweraun paperitehtaisiin värvättiin Suomesta työntekijöitä.
- ★ Kovakantinen, 397 s., runsas kuvitus, laaja henkilöhakemisto.
- ★ **Hinta 120 mk + postikulut**
(N.Z. \$ 35 + mailing costs)

Tilaukset:

Siirtolaisuusinstituutti,
Piispankatu 3, 20500 Turku.

Puh. 02–2317 536
Fax 02–2333 460,
E-mail: Piija.Huhtala@utu.fi